

FRONT LITERAR

REVISTA SCRITORILOR TINERI

Apare lunar

Redactor: V. SPIRIDONICĂ

No. 16 Trib. Braşov.

S U M A R U L :

Alexandru, Căllnescu: Declasări

Nicu Marin Spiroiu: Mamă

V. Spiridonica: Două fragmente

Traian Chelariu: Răspuns, Voi cumpene ale fântânii

Ich lebe mein Leben... (din R.M. Rilke)

E. Ar. Zaharia : Războiul.

George Vaida : Drum

Ion Sofia Manolescu: Trece fata prin oglinzi

Vintilă Horia : Intermezzo

Liuben Dumitru: Haltă pentru suflet

V. Spiridonica: Poem, Predestinare

Petre Pascu: Crinii învolţi.

CRONICA LITERARĂ: Mihail Chirnoagă: Hortensia Papadat-Bengescu: Rădăcini, —
Octav Şuluţiu: Pe margini de cărţi.

NOTE: Traian Chelariu, Editura „Frize“, Fiul poporului, Drumeţ în Anotimpuri, Meşterul Manole, Recitaluri de poezie, Calendarul „Glasul Bucovinei“, Destine, „Miron Neagu“, Octav Şuluţiu, (V.S.) Tabla Neagră. (Styx.)

Declasări.

Deschise ușa și privirea îmbrățișă lacomă cuerul răzimat într'un picior aproape de sobă.

Marusia nu venise.

Se repezi la birou și începu să'ntindă pe postavul verde, florile aduse din oraș, într'un ziar.

— O! ce frumoase-s!... ce frumoase-s!... se minună servitoarea, o femeie cu obraji ciupiți de vărsat.

— Adă-mi repede un vas, să le așez în apă, până ce nu vine... adă repede te rog. Și mâinile, cu degete lungi și subțiri, începură să desbrățișeze zambilele mov, de lălele însângerate. Apoi, când miclele cadouri fură scoase din buzunare și ascunse prin locurile pe unde avea să umble Marusia la întoarcere, Emil Stolnicu prinse să-și întoarcă ceasornicul, plimbându-se nerăbdător — ca pe un peron de gară.

Peste mulțumirea cu care intrase în casă, se lăsa din ce în ce, truda unei așteptări, pe care nu și-o imaginase atât de răscolitoare. De ce n'o fi venind?... Dinții masivi de fildeș începură se muște un colț al gurei, până la sânge — și atunci omul respiră adânc, ca și cum era zadarnică și neputincioasă încercarea de a găsi un sprijin în durere.

Se plimbă de ici colo, atingând cu vârful degetelor canafii ce spânzurau în lungul ferestrelor și controlându-le — la întoarcere — balansul micșorat.

Se opri. Alături de un ram întârziat în glastră, privi afară. Soare, primăvară — și florile albe din salcâmul luminat de ploaia de peste noapte par'că priviau, superioare de-a lor înălțime, iarba mustoasă de jos.

La casa de peste drum, pe o fereastră deschisă, un pumn de fluturi a fost aruncat în stradă. S'a înălțat o frunte și ochii verzi ai unui copil au urmărit, până la încețoșare, petalele ce apucaseră spre cerul înalt. Unde-i Marusia să-l vadă, gândi Emil Stolnicu, privind atent copilul rămas cu degetul la gură și cu privirea îngropată departe, acolo unde numai imaginea îi mai arăta aripile albe ca pe scama unor batiste fluturate îndelung. În rama ferestrei el părea tablou. Buclele — șuvițe rupte din soare în ziua aceea — îi fuseseră mai mult pieptănate, căci, două săptămâni, tabla din poartă nu îngăduise nimănui să vadă obraji îmbujorați de febră. Câteva zile — și „Ursulețul“ împaiat adus între ferestre, va face iarăși bezele trecătorilor și va'nvăța de la micul dresor gustul chininei și aroma ceaiului de tei — mai gândi el și tresări. În luciul unei oglinzi văzuse întreaga cameră și n ea — el singur. Urmărise veselie copilului ce-și scălda ca într'o baie caldă, mâinile în soarele de afară, rupsese frunzele uscate de pe ramul din glastră și-acum — spre propria-i eclipsare — nu-și amintea nimic din toate astea.

Trecu în camera vecină, camera Marusiei. Aici îi pătrunse până'n sânge aerul specific budualelor, din care femeile tinere și cochete au plecat la plimbare. Deschise fereastra, apoi privi împrejur. Era pe covor cositorul unor bonboane consumate și piciorul unui pahar sfărâmat. În colțul canapelei, coji de portocă și

câteva felii de măr, învinețite. Niciodată nu găsise atâta desordine aici, niciodată n'o așteptase pe Marusia până la ora aceea.

Merse în stradă. Privi un moment drumul pe care ar fi trebuit să vină femeia, apoi cu gânduri de om chinuit — porni s'o caute.

Trecea din ce în ce mai posomorit pe uliți cu duhoare de zoi, ce ieșea pe sub uluce, ca niște limbi învinețite, ca să formeze arhipelaguri în prundul drumului.

Mergea cu pași trudiți, privind uneori spre ogrăzile de unde-i venia miros de stambă încintată, sub mașini cu ochi de jeratec purtate'n lungul meselor, de mâini ale căror degete încleștate pe mânerele lucioase i se păreau triste colecțiuni de inele proaste.

Când își dădu seama că s'a depărtat prea mult de casă, se reîntoarse.

Pe masă un ram cu florile trecute învinețise apa din pahar, iar diafragma unui „Hismaister's voice“ părea că noremenise injectând un cântec pe jumătatea plăcii prăfuite. Iși aminti că el oprise discul, ca să asculte spovedania Marusiei din seara trecută.

— Mama mea-i femeie ușoară, iar fratele merge mereu pe acelaș drum greșit. Pe tata nu l-am cunoscut. Tu n'ai știut asta Emil. Nu ți-am spus-o niciodată. Ascultă-mă:

La vârsta de șapte ani am fost internată în pensionul „Coignard“ de către doctorul Paul Renoir, despre care am aflat mai târziu că era amantul mamei. Om bogat și cu suflet bun, mă iubia mult, mult, așa cum își iubesc părinții la nesfârșit, copiii. Venea din când în când de mă lua în oraș. Eu îi spuneam lui unchiule, iar el mie, Marusi. Nu-mi vorbea niciodată de mama. Uneori îl întrebam: „unchiule“, dar mama dece nu vine să mă vadă?“

Intotdeauna evita să-mi răspundă, iar dacă mai târziu reveneam asupra întrebării, îmi zâmbea împăciuitor, spunându-mi că-i fac rău călătoriile pe drumul de fer.

Vara, stăteam la țară. Bulgăream oglinzile fântanelor, descopeream roiurile, după zumzetul albinelor, din gura scorburilor. Seara, pe malul iazului din fundul livezei, căutam în ochii albaștri ai bătrânului Sepp, vechilul moșiei, clipirea fericită când trebuia să smucesc undița, pentru ca să scot brățara de argint a unui peștișor ce se sbătea în bucuria mea. Apoi porneam spre casă, privind în orice seară clipirea tainică, și indiscretă a unui nit de aur ieșit în piscul cerului. Serile acelea n'am să le uit niciodată, Emil. Acum când îți vorbesc de ele, ca'n apa unui iaz mă văd copil neastâmpărat cu ochii mari, svârlind cu pietre în pomi, vrând să ningă 'ntoiul verii. Acolo mi-am trăit vacanțele până mi-am luat licența, între timp Paul Renoir a murit. Am plecat la Paris să-mi dau doctoratul și să aflu despre mama și fratele meu.

Aici avui informația că fuseseră expulzați de mult, — poate chiar de pe vremea când trăia Renoir, care, cred, că nu-mi vorbea de mama fiindcă se rupseseră

relațiile dintre ei. Cauza expulzării: patronase niște case clandestine... case de prostituție.

Am venit în București, — aici sunt eu născută. Am ocupat catedra de limba franceză, la un pension. În vara următoare te-am cunoscut pe tine.

Aceasta-i trecutul meu. Datorită lui ne-am legat atât de mult sufletește și-am simțit în seara aceea — ți-o amintești? — am simțit că nu ne mai puteam despărți. Am plâns, ai plâns și tu, apoi ne-am liniștit. Eu am început să râd cu hohot, căci eram fericită: n'aveam să mai fiu singură. Descoperisem în tine ecoul nu al datoriei de a mă reține, ci pentru că descoperisem ecoul dragostei, la care adăugai toată puterea de analiză a conștiinței tale. „Să rămânem împreună — îmi spuneai.“

Ne vom ajuta unul pe altul, vom ajuta sborul privighetorii ca să cânte zorii unirei noastre și — prinzând lanțul fericirii — ne vom strecura încrezători în el. Vom fi unul al altuia, da, vom fi — și nimic nu ne va putea despărți. Și mai târziu te-am descoperit de o gelozie bolnăvicioasă. M'ai silit să-mi părăsesc catedra, să dejunăm în casă, pentru că la restaurant țe simțiai suspectat de vecinii de masă. De la nimic nu m'am opus. Primeam până la abnegație orice propunere. Și niciodată n'am încercat să văd de-ai face același lucru. Și acum, acum încerci o nouă reformă în liniștea căminului nostru. „Unirea aceasta oficială, vrând ca să astupi cu ea șoaptele vecinilor și ale colegilor din birou.“...

Rămăsese un moment cu privirea în gol, apoi continuase ca'n vis: „Am avut o colegă — un înger, inteligență scilpitoare, cultură vastă — și bogată, revoltător de bogată. Intr'o vară, a cunoscut un pictor, la o stațiune climaterică. Și-a părăsit părinții și a plecat cu el. Era fericită; ziua întreagă era desmierdată. Seara, adormea cu zâmbetul pe buze, iar dimineața, se deștepta cu aceeași voce bună. Un an de zile au stat așa, apoi — crezând că se cunosc în de-ajuns — s'au cununat. Și ea s'a bucurat de actul oficial mai mult ca de orice, convinsă că nimic nu va putea interveni ca să-i despartă — să-i fure fericirea...“

Dar n'a fost așa. Pe nesimțite s'a pomenit desamăgită — și-acum îmi scrie: „El nu mai e Jules, de altădată. Ne'ntâlnim doar la masă. Uneori se lasă'ndu-plecat de lăcrămile mele și rămâne o seară acasă. Și-atunci trebuie să mă certe până târziu, chiar după miezul nopții, uneori. Și'ntotdeauna pentru un lucru de nimic: Că n'am făcut atentă servitoarea se'ntorcă pendulul — și de-aceea bătăile sunt începute c'un huriu enervant.“

Marusia împăturise scrisoarea, adăugând: „și câte altele“...

Tăcuse.

Liniștea începuse să fie punctată de cojile de câneapă, ce cădeau din când în când din colivia scatiului.

Femea își mângâia sânul. Părea că ieșise de la cuminecătură. Fusese sinceră. Niciodată nu-și auzise povestit trecutul, cu vorbe tari, prin propriile-i vorbe. Sta în colțul unei canapele și părea mulțumită.

Emil Stolnicu învinețise. Părea că țintește pe scrumul țigării imaginea unei ape adânci.

Clipea rar și îndelung.

Din seara asta totul avea să se schimbe în viața lor. De se vor certa vre-odată, el, vrând s'o biciuiască îi va striga răsbunător: „Marusia, porți în vine sângele mamei tale. Nu încerca să-l negi!... E o moștenire nefericită, care trebuie să se manifesteze din când în când!... Iar ea simțindu-se ofensată, cum ar putea să-l pedepsească? ...“

... Au trecut săptămâni. În camera Marusiei totul a rămas așa ca'n ziua plecării. Pe pat așternutul răvășit. Perna mai păstrează pe ea forma capului ce l-a odihnit — și un ac căzut din păr. Pe scaune rochii cu mânicile întinse pe covor, ciorapi întorși, rămași cum au căzut din mâinile ce vor fi tremurat de emoția despărțirii. Emil Stolnicu n'a mișcat, nici n'a atins nimic din urmele unei plecări, pe care, la'nceput și-a imaginat-o, o rătăcire... Viziunea întoarcerea Marusiei — și'n sihăstria tot mai aspră, o aștepta să se întoarcă obosită și umilită, așa cum se reîntorc femeile desamăgite. Citise undeva, nu și amintea unde, un fapt asemănător, un fapt divers, întoarcerea unei femei la primul ei bărbat. El tocmai cobora scările. N'a lovit-o, nici măcar n'a certat-o, ci a grăbit-o să intre repede în casă, că s'au îmbolnăvit copiii. Copiii ei, pentru cine se'ntorsese decât pentru ei, să fie guvernanta lor? ... O mamă ce și-a înșelat bărbatul, nu merită să fie iertată, gândea femeea pe când urca scările, plângând...

Dar Marusia, la ce s'ar fi întors? Să șteargă praful ce s'a lăsat pe nesimțite pe luciul mobilei? În tăcerea de plumb a odăilor, păianjenii au prins prin colțuri-scrânciobe, în care pustiul joacă țințarul cu cojile de var. Și zilele astea Emil Stolnicu va trebui să se mute. Proprietarul plecând din oraș, vrea să închirieze întreaga locuință unei singure familii. Vis-à-vis stă doamna Prihoianu, femeie bătrână, fără copii — și cu suflet bun. O va ruga să-i închirieze camera dela față. Ii va spune că s'a obișnuit pe strada asta liniștită și că-i oferă chirie bună.

Dar ce triste sunt mutările! Când a privit în urmă, odăile goale își oglindeau pustiul în sufletul lui, în sufletul din care par'că lipsea ceva, din care pe nesimțite începuse să se desprindă o latură mistuitoare, un cântec dulce sau trist, așa cum i l-a cântat vremea între pereții ce nu-i mai recunoaștea, între pereții sfredeliți de urmele tablourilor scoase pe trotuar. Ajuns în stradă, avu impresia că cineva zâmbește privindu-i de după perdele, mișcările și mobila răzimată de gard.

Ce triste sunt mutările!!! — gândise Emil Stolnicu, în ziua când a călcat pe cutii cu pudra consumată, pe vermii de oțel sub care „Rose-Marie“ sau „Gigolo“ pudraseră atâtea seri.

În noua locuință și-a montat patul aproape de fereastră. Masa, cu câteva cărți mai la o parte; pentru ca și de aici să poată vedea în stradă ca și de la lavoar. De la biuro, aleargă pe drumul cel mai scurt acasă. Ca să nu lipsească dela fereastră, mănâncă pe marginea patului. S'ar putea ca Marusia venind, să vadă odăile de peste drum fără perdele și atunci, unde

să-i afle adresa? la biuro? dar dacă până acolo se răsgândește și pleacă iarăși? De aceea, ieri și-a luat concediu pentru o lună. Nu va mai lipsi de la fereastră trei zeci de zile. De fapt nici nu mai putea lucra într-o asemenea situație. L-au sfătuit și colegii să stea acasă. A slăbit îngrozitor, s'a făcut nervos.

Cad filele din calendar și tot mai dese frunzele în drum. El o așteaptă să se reîntoarcă. Nu se desbracă niciodată, pentru ca să-i deschidă ușa cum îi va simți pașii. Nu vrea s'o lase să aștepte.

Fumează mult, mai mult ca oricând. Noaptea ca să poată birui somnul spirtul arde neconținut sub ibricul cu lichidul din ce în ce mai negru, din ce în ce mai tare.

Uneori îl fură somnul. Tresare imediat — și ascultă. De aude depărtându-se pe strada lui o trăsură, aleargă în noapte să vadă de nu-i în ea Marusi. Dar veșnic nu-i!!... Desamăgît, se 'ntoarce mai obosit și mai mult așteptând-o.

Se va re'ntoarce? Nu-i nici o cauză să susțină

un răspuns afirmativ.

Desacsarea va dura! Și totuși departe — sau poate pe aproape sufletul care s'a opus drumului firesc ce ducea la o fericire sigură, astăzi dă ocol, asemenea unei fiare fiămânde, vieții pe care a nesocotit-o. Ar vrea să se re'ntoarcă acolo unde mângâierile s'ar troieni albe din sbuciumul celui care-l așteaptă; dar e ceva nedefinit ce-l stăpânește să rupă fatala pecetluire de timp ce se așterne ca un blestem peste existențele lor.

Declasări! E punctul pe care s'a oprit acul unui destin, după ce-a străbătut vertiginos luptă fățișă ce-au dat-o cu viața două suflete, închinată numai durerii.

Desamăgite, numai cu pustiile lor sângerări dinlăuntru unde nu poate încăpea nicio mulțumire din lumea unde ferestrele sunt deschise către soare, spre cântecul păsărilor, respirația florilor, — ele se vor târi mai departe prin viața care nu le aparține, ca două batjocoriri în gura vremii...

ALEXANDRU CĂLINESCU.

Mamă

Două mâini uriașe. Un brâu lat, roșu.

S'a îndoit puțin pentru a putea intra pe ușa cărciumei.

Aproape toți clienții l-au salutat.

— Noroc, nea Mitule!

Fără a răspunde cuiva, s'a așezat — a gemut? — pe un scaun, la o masă, în fund. Are o față crișpată, roșie, fioroasă aproape.

— Cu ce să vă servim, nea Mitule? întreabă un băiat de prăvălie.

Mitu Cățea întoarse capul repede spre el. Văzând picul, s'a înseninat așa deodată.

— Tu nu știi, mă, ce vrea Mitu Cățea? — drojdie, o litră!

Acum de-abia și-a aruncat privirea — din nou cruntă — în local. Ochii lui puțin roșcați nu se opriră însă asupra nimănui. Bețivii care până atunci sgâiau ochii la el, surprinși de privirea-i, se întoarseră iute, cutremurați parcă.

Mitu Cățea bău drojdia simplu, ca pe apă, apoi se întoarse și întreabă fără a se uita la cineva anume:

— Oanță a mai fost pe aici?

— Da, nea Mitule, se grăbiră câțiva a-i răspunde.

— Vine și astă seară; am vorbit cu el, spuse unul bandajat la cap.

Ochii lui, mai turburi acuma, tresăriră imperceptibil.

— Mai adu-mi o litră de spumă!

Bău grăbit, după obicei, rămânând cu ochii pironiți la un borcan, undeva, unde înotau câțiva pești roșii.

În prăvălie clienții își sorbeau fără încetare, în liniște, băuturile lor.

De când intrase Mitu Cățea vorbeau cu mâna la gură, cu teamă.

Numai copilul dela tejghea — frumos și buclat

— făcea un contrast neobișnuit în tabloul acesta.

Când a intrat Oanță, negricios și îndesat, l-a văzut toată lumea, afară de Mitu.

— Nea Mitule, a venit Oanță, spuse unul.

Mitu Cățea s'a întors. L-a privit răbdător pe Oanță care bea în picioare, la tejghea. Nu l-a strigat. A așteptat până ce Oanță s'a întors singur cu fața spre el și i-a făcut semn cu mâna.

— Bună seara, nea Mitule, nu te văzusem, spuse Oanță zâmbitor și se așează alături la masă.

După ce s'au privit câțiva timp, Mitu Cățea spuse deodată:

— Mă, Oanță, tu te dai la femeia mea!

Uimit, Oanță lăsă paharul de la gură.

— Ce vorbești, Mitule? Cin' ți-a spus? — a mințit! Apoi înveselit: și-a bătut joc de tine!

— Mă, Oanță, tu te dai la femeia mea!

— Să mă bată Dumnezeu, nea Mitule, dacă e adevărat. Eu ți aș spune, doar nu e nevasta ta. Tu știi că duc trai cu țiganka. Ce, sunt nebun să-mi mai iau altă belea!

— Oanță, îți rup gura, — minți, mă, ticălosule!

— Ei, și ce faci pe...

— N'a sfârșit, deoarece pumnul uriaș al lui Mitu Cățea îl doborîse de pe scaun.

Apoi, fulgerător, simplu, cuțitul a răsărit în mână

— Mamă! țipă copilul de la tejghea.

Mitu Cățea ridică puțin capul, apoi dând drumul lui Oanță care se înălța buimăcit, ieși afară din cărciumă și dispăru.

Afară era besnă.

*

— Doamne, Maica Domnului, ajută-mi! Fă-mi, Doamne, copilul sănătos și pe mine iartă-mă, Maica Domnu ui!

În genunchi, în fața unei icoane afumate, se ruga o femeie, tânără încă dar pe fața căreia nenorocirile — noian — lăsaseră urme adânci.

În odaia mizeră în care locuia, cu fetița ei de șase-șapte ani, bolnavă, soarele intra numai pe o îngustă fereastră. Alt soare, altă bucurie nu aveau!

Fetița ei se îmbolnăvisese de vreo săptămână. Avea tifos. Femeia tremura, plângea, nu mânca nimic. Acum se ruga.

Era liniște. Se auzia doar respirația grea, hârîitoare, a micuței bolnave.

Atunci s'a deschis ușa.

Odată cu frigul, a intrat Mitu Cătea.

Femeia l-a privit în tăcere, nemirată. Și-a șters doar ochii.

— Nu face gălăgie, Mitule, că mi-e fetița bolnavă!...

— Ascultă, femeie, tu te dai la Oantă!

— Ești nebun, Mitule, ești nebun. Mi-e fetița bolnavă, vai de capul meu! Mă mai pot gândi eu la voi?

— La voi? tună Mitu.

— Taci, mă nebune, te știi eu. Ești nebun!...

Du-te! Vino altădată!

S'a repezit la el, fără să-și dea seama și i-a pus mâna uscată pe gură.

Mitu Cătea a trântit-o jos. I s'a ridicat puțin rochia peticită.

Lui i-a fost de ajuns.

S'a aruncat asupra ei, lacom.

Ea plângea și se sbătea, îmbrâncindu-l mereu.

Mitu i-a pus mâna în gât și a strâns.

— Mamă! scânci fetița bolnavă.

Uluit, Mitu Cătea, tremurând, i-a dat drumul. S'a sculat. Înalt. Cât casa. S'a năpustit la ușe. A deschis-o cu forța și a vrut să o trântescă la fel. S'a răsgândit apoi. A închis-o încet, cu mâna tremurândă. A făcut o cruce mare. Și a plecat în noapte.

NICU MARIN SPIROIU.

Două fragmente

A fost poate ultimul drum și deaceia ni-e teamă de noi; pornim iar, cu altă făclie, și iar ne vom întoarce.

Îți recunosc pașii, ca pe un cutremur și tu, Vic, aștepti dincolo de amintiri, un alt anotimp care să îmbrace viața cu altă culoare, odihnitor și aproape. Nu știu de ce mă opresc din mers, totdeauna singur cu fiice gest început neterminat. Și dacă într-o zi ne-am născut, tot în aceeași zi apele răbdării ne-au luat în vârtej, spre undeva, dincolo de prezent. E ca și cum după un dans ai reîncepe altul și altul, până la istovire, ca să adormi culcat pe brațe șilegănat de acorduri triste. Vic, tu nu poți răspunde, dorul ți-e un capital mort, ești singură lângă treptele visului ca în seara când ai rămas lângă ușă.

Orice confuzie a fost o neprevădere, un final completat cu răs și lacrimi. Și pentru ce să-mi ocolesc numai gândul, în nopțile căzute în Vraje! De ce să respir, să protestez între oameni? Ce întuneric s'a lăsat! Și cât e de adânc, cașicum aș fi în mormânt. Vorbesc morților vecini și bat cu pumnii în racla mea de sticlă.

Oricum, mă desfac, las capul pe perină, picioarele pe fereastră, mâinile atârinate pe marginea pianului, restul pe masă. Sunt bine răspândit? N'am uitat nimic? De ce crezi că vanitatea mă îndeamnă să te întreb?

Acest tablou nu-i macabru și nici ridicol. Eu trăiesc în ridicol însă nu mă pot realiza în ridicol. Și de ce? De ce Vic, tu ai cântat mult și nu ai rămas. Știi doamnă, n'am avut curajul să te chem pentru fleacuri, să te închid în mănăstiroasa mea viață cu toate că ai rezistat patru ani și trei luni

*

Nu renunț la umilire, nu cedez nici un pas din viața mea, un martiraj trăit mojicește jos, în mocirlă. Îți amintești, Vic, leagănul copilului nostru, pe care l-am făcut surcele, într-o iarnă? Ce schimnic am fost pe atunci! Ne asociasem să clădim o colibă și ne-am plasat viețile prin orașele pline de moarte și de nebuni. Tu ai întâlnit nădejdea, eu plictisea'a, surmenajul.

Între oameni, Vic, erai pură; după aceea deveneau hapsână de viață și clevetitoare.

Vic, ucide-mă cu pietre. Desvelesc un trecut amorțit, care nu-i al tău, însă, mă apropie de copacul oa-

menilor bătrâni — și cânt. Aș avea încredere în mine dacă m'ai biciui în ploaie, despuiat de vestimente, să usture pielea și să mă încălzesc cu râsul tău.

Și mă întorc, pe trepte respir același parfum, geamul e deschis, cineva trece prin cameră, se agită și dispăre. Ai știut că m'am întors? O clipă lucidă mi-a luminat conștiința că ți-aș fi ținut o conferință, să mă denunți morții că te-am alungat din viață. Dar ferestrele nu mai atârnav în lumină și un flașnetar se îndepărta pe strada pustie. Era întuneric și în mine ca în preajma unui războiu, rețele ghimpate, ticăloșii mi-au întins pe toate căile. Știi tu, Vic, ce-am făcut după aceea? Era noapte. În aerul proaspăt am ascultat sângele svâcnind și credeam că n'o să mai ajung la un gând normal cu care să pornesc iar la drum. Nu spun ce-am făcut, căci nu știu nici tu dacă ai dormit, ori ai plâns.

Vic, trimite pianul să-l acordeze un nebun. Ce acorduri superbe vei desveli atunci! Sunt lângă tine, invizibil; m'ai zărit pe stradă, într-o seară plină de fulgi albi și ți-ai întors privirile spre vârful pantofilor, cașicum ai fi întrebat pământul de ce nu ține pe amândoi, de ce nu ne desparte cineva, definitiv, între ziduri. Și am coborât în strada plină de lume, am vrut să mergem împreună, dar Vic, mi-a rămas ca un ghimpe, în inimă, privirea ta ocolitoare și insolentă.

Rămân un om obișnuit lângă un pat, cu noptiera pe aproape, ascultând cea mai tristă muzică, la radio. Aici, în întimitatea mea, ai stat și tu nopți dearându-l, Cleopatră din Carpați. M'ai plantat ca om de serviciu pentru o iubire care nu se mai sfârșea.

Mi-ai spus într-o seară de primăvară, că ți-ar plăcea să visezi într-o cameră mică îmbrâncită spre dragoste de undele misterioase ale unui aparat de radio, să treci în camera de baie și de acolo pe un divan, la întâmplare, să deschizi porțile Universului, lăsând să se reverse peste noi melodii nesfârșite.

Și ne-am instalat lângă biserică, ție ți-a plăcut să-i joci feste și lui Dumnezeu, căci mi-ai spus: „Aici is mai aproape de eternitate, locul acesta e mai ferit de sgomot căci fiecare s'apropie cu smerenie de Dumnezeu.”

Dar acum, întind mâna spre fiecare obiect și mi se pare ostil să mai veghez aici, într-o cameră străină și rece.

V. Spiridonica.

Răspuns

Hai, să urnim tăcerea din loc și altă strună
să ni se toarne 'n graiul prea limpede 'n auz,
căci vremea pregătirii a vremuit nebună
și toți luntrașii lunii au sufletul ursuz.

Aproape de ostrovul ascuns care, 'n amurguri,
ca un pojar ne-apare și mândru ca un nimb,
să adumbrim legenda streină, căci în burguri
ne-a prisosit dorința de-a fi mai triști în schimb.

Nici eu, nici tu, nici nime nu-i mai prejos de vinul
cuvântului când pent.u iertare s'a vărsat, -
dece pocal de neguri să 'nfășure rubinul
iubirii din poemul pe care l-am visat?

Ne-așteaptă line măguri și netezimi de unde,
ca neîmpărtășita zăpadă-a bunei pâni
pe care-a frânt-o Unul, cândva, nu 'nseri burgunde,
cî'n gestul cel mai darnic al sfintei Sale mâni!

Voi cumpene ale fântânii...

(Din ciclul „Plânsul lui Heraclit”)

Voi cumpene ale fântânii și voi
ulmi ai colinelor până
unde Ochiul vă pierde 'n
albăstrimi și înalte
ore ale amiezii,

plugul ne 'nduplecat își răstoarnă
veacul și 'n brazdă-i
vin, nesfite,
ale belgugului paseri și multe
semne hrănesc, după datini,
omeneasca nădejde.

Dară pe lângă
voi o să treacă
boii și carele grele 'n
pulberi și truda și somnul
va obloni cu odihnă
botșile-adânci ale lumii.

Cine atunci,
cine să mai audă
înmugurind jeluirea 'n
urma ce-o taie drumarii
stărți și cocori ai stihiei?

Ich lebe mein Leben ...

(Traducere din R. M. RILKE: Stundenbuch).

*Imi dăinui viața 'n tot mai mari inele
câte peste lucruri cresc cerc.*

*Se poate pe cel de pe urmă din ele
să nu-l isprăvesc, — ci-l încerc.*

*In jurul străvechiului Turn, — Dumnezeu —,
rotesc de milenii și sânt,
nici eu nu am știre, un vârtej, vindereu
sau, poate, un mare cânt.*

Traian Chelariu

Războiul

Vreau carne și fier!... Sunt flămând!...

Mă sfășie, m'aruncă pe drum,
M'acopăr cu dulce dispreț,
Dar chipul meu crește măreț
în falduri de ură și fum.

Doar mișc o pleoapă și țări
Cuprinse de febră se'ncurcă,
Iar chipul meu pururea urcă
Sinistru pe mari depărtări.

Văd cranii și glorii ce mor,
Văd ciumă și lepră și smoală,
Iar Pacea, frivolă și goală,
Ca o viperă — mi stă sub picior.

Mi-i silă de voi ca de moarte,
Vreau sânge și scâncet, în loc
De pâine, — și scrâșnet, să joc,
Mereu să mă 'ntind mai departe!

Ah, dați-mi un miel mai plăpând,
Gătiți-mi vitelul cel gras.
Nu vedeți? Un schelet am rămas...
Vreau sânge și fier!... Sunt flămând!...

E. Ar. Zaharia

Drum

Orei să te 'nalți ca pasărea măiastră
Spre cerul care-l vezi înalt și pur,
Să stringi în pumn fășia de azur
Ce-și lagăna pe câmpuri apa albastră.

În gândul plin de teamă și dorință
Te regăsești în fiecare seară;
Mereu de fier și tot mereu de ceară
De nu mai știi curata ta ființă.

Și noapte după noapte-ascuți în tine
Lumina ce se sbate în adânc;
Dar simți cum înaintea ta se strîng
Tăcerile de negre besne pline.

Și te trezești uitându-te 'n oglindă
Mirat de-obrazul palid și străin
Și sufletul, sburind în juru-ți lin,
Încearcă cerul vechi să ți-l întindă.

George Vaida

Trece fata prin oglinzi...

Trece fata prin oglinzi...
Cum s'o ații? Cum s'o prinzi?
Că se pierde 'n vis și fum —
Fulger negru, — pe alt drum.

Coapsa fină, mijloc frânt;
(Cum vor încăpea 'n mormânt?)
Buzele-i cărnoase, pline,
Cine le va soarbe? Cine?!

Nu știu cum aceste grații
De cuprind atâtea spații!
Prea răsună omu 'n ele —
Parcă s'ar lovi de stele.

Prea zidesc și prea dărămă.
Nu rămâi nici-o fărâmă
Mă adun din fumul șters
Și mă cred că s'univers.

Glasu 'n muzici împietrit
Se întoarce potolit
Mâna-i taie linii pure...
Ochiul par'ar vrea s'o fure.

Ion Sofia Manolescu

Intermezzo *)

Tu, fată înclinată peste pagini
Zidită 'n viața mea ca într'o clipă,
Poemul meu, iubito, e-o risipă
De umbre, înțelesuri și paragini.

Ți-am închinat cântarea lui adâncă
Din dragoste, dar și dispreț puțin,
Căci poesia, fată, e un chin
Ce se oprește 'n tine ca 'ntr'o stâncă.

N'ai să pricepi măcar o strofă 'ntreagă,
Ai obosi prea mult înțelegându-l
Și ți-ai întoarce-o clipă, poate gândul
Dela iubirea grea care ne leagă.

Cuvântul „muză“ nu te prinde bine.
Ai ochii verzi și genele în zare,
Ca niște blânde semne de 'ntrebare
De unde versul plânge pân' la mine.

Dac' ai fi aspră, doamnă Beatrice,
Ca 'n anul două sute una mie,
Aș scrie o Divina Commedie
Și aș găsi o „casa editrice.“

Dar veacul nostru și iubirea ta
Sunt altfel ca atunci când Dante
Făcea terține damelor galante:
Poemul meu e pentru vremea mea.

Și dacă-ți spun, frumoasa mea, secretul,
E nu ca să 'nțelegi ceva din el,
Dar ca să știe fetele la fel
Că muza nu-i tot una cu poetul.

Vintilă Horia.

*) Fragment din poemul „Cetatea cu duhuri“ ce va apărea în colecția revistei „Meșterul Manole“.

Haltă pentru suflet

Incuie-te 'n camera ta și plângi...
Și ca un fagure de miere să te frângi
— Cu inima asemenea păstăii —
In dreptul lunii ninse, care-ți pare
Un măgăruș oprit în colțul odăii,
Să-te vadă când te 'nchini pentru culcare...

Du mâna dreaptă frunții tale osoase
Și întorcând-o 'n liniște la piept,
Inoadă o cruce gurii-ți înelate...
Să-ți fie rugle din ce în ce mai joase...
Ascultă... Doarme totul în cetate
Și doar Iisus veghează 'n umbră, drept...

Pietrari aevea ți-or ciopli firidă,
Fie 'n nisip, fie 'n chiliile de cridă
In nopți cu stele, puncte mici de aur,
Când țarna peste veacuri aur cântărește,
Sau când e luna corn lucios de taur,
Ori în amurg, când dă Iisus la pește...

In noaptea asta îngerii toți cântă...
Doar luna îți va sta la cap - pafta de sfântă...

Lluben Dumitru.

Poem

Oriunde mergem, pe orice cale
Întâlnim câte un zeu din cei uitați
Și nimfe, pentru dragoste, pocale
Și soare pentru arborii uitați.

Podoabe pentru cerul înstelat
Purtăm amar acelaș gând:
Sbuciumați pe țărni îndepărtat
Și 'n umbră stăm, plângând.

In flece zi pornim la drum
Și ancorăm cu sufletul stingher
La margine de ape și prin fum
Răsbim senini, mai rar, spre cer.

Corăbii albe ne-așteaptă, sub stele
Orice Ilman s'apropie, Oprim
Cu inima bolnavă, ne ridicăm pe schele
Și-a morții umbră numal ocolim.

Inchidem pleoapele și 'n zori,
Porniți spre cerul de porfir,
Cu sete ne lovim, nepăsători:
Rătăcim spre magiul nadir.

Predestinare

Eu port cu mine gândul și pasul îl cobor
Mai rar între oameni; mă uit înapoi
Cum soarele acelaș împarte viața tuturor
Și nu pot să râd, cu rana plină de noroi.

Eu nu știu dece fruntea 'n scrum, ca de metal
O cobor ades, dece fumul toamna-i nălucire.
Uzina are pentru fiecare un pocal...
Spre cer, trec pasări albe-a presimțire.

Știu tot ce-i dincolo de noi, cei rămași în suspin
Și vorbele ne dor, mușcăm din rodul cu venin.
N'avem sânge pentru cimitire, fruntea 'n soare
N'a mai fost decând eram hoinari pe-ogoare.

In lacrimi strivesc tot cerul și toată glia
O port la sân, ca pe o baladă sub constelație
In toamnă, strâng fructul morții și veselia.
Intr'o mereu zădarnic așteptată grație.

Și 'n uzină, stranii suspine sufletul sdrelesc.
In orice clipă îngropăm un nimb. In oraș
Ca un gigant tot suferi, sub bolta clopotului ceresc
Și cazi apoi, cu inima nepăsătoare, ca un laș.

V. Spiridonică

Crinii învolți

Cerul amiezii s'a topit pe jos,
În de miresme caldă boare.
Crinii prind oarcă aripi să sboare,
Atâta ușurătate-i în stratul spumos.

Roiul clipelor sboară către chindii,
Să ne grăbim, iubito, să ne grăbim.
Râsul ne-așteaptă, ca 'n albe chilli
Râsul din pragul cu crinii, chillim.

Zumzetul florilor te-o adormi
Cu ele strânse în pumnii mici,
De sus, cuprinsul te va privi
Cu raze trecute prin ochi de furnici

Petre Pascu

Cronica literară

Hostensia Papadat-Bengescu: Rădăcini, roman.

N'aș putea găsi cu exactitate viciul celui depe urmă roman al doamnei Papadat-Bengescu, totuși el se află în elementul formal. Am crezut întotdeauna, și continui a crede, că a-l avea pe Eminescu la origina literaturii moderne, constituie un mare noroc, poate chiar un miracol, și nu ne raportăm la cantitatea poetică imensă pe care a descărcat-o pe umerii noștri fragili, acum când avem de reproșat un defect de formă unui alt scriitor mare al nostru, ci la conștiința lui critică, la migala artistică, printre cele mai rare din istoria literaturii universale. Un noroc, căci fiecare din noi a învățat, sau dacă nu, va învăța, din marele lui exemplu, că una din cele mai principale contribuții la eternitate o constituie prelucrarea în forma adecvată și cea mai desăvârșită a materialului sufletesc. Imaginați-vă în locul lui Eminescu un geniu avântat și furtunos ca Victor Hugo, un geniu debordant care și-a revăzut arar producția, dar nu arar lăsa o zi să treacă fără a nu scri o poezie, câteva strofe, câteva pagini de proză. Mitul lui Eminescu, prin care cultura noastră s'a implântat temeinic la rând cu celelalte mai mari sau mai mici, dar durabile, trebuiește neîncetat alimentat și din acest punct de vedere, care, în plină tinerețe, poate influența capital producția viitoare a poezilor și prozatorilor. Și este de remarcat parcimoniozitatea unora dintre frunzașii actuali ai literaturii noastre. Un Tudor Arghezi sau un Liviu Rebreanu sunt strălucite exemple continuatorii. Conștiința artistică a marilor noștri scriitori ne vine, socotesc, în mare parte și din exemplul eminescian.

Și iată care constituie defectul fundamental al „Rădăcini“-lor. Căci lipsa unei conștiinți artistice desăvârșite va face, în cazul când autorul nu va reveni, ca romanul să rămână pentru posteritate ca un element interesant numai pentru istoricul literar, căci cetitorul, e dela sine înțeles, nu poate acorda atenția sa unei opere care-l va șoca, pe ici pe colo, cu neglijențele sale bățătoare la ochi. Și e păcat să se întâmple astfel cu un roman care ar fi putut îmbogăți, în mod real, literatura noastră alături de celelalte opere asupra cărora și critica și lictorii și-au dat consimțământul. Se spune că modelele doamnei Bengescu sunt altele, străine firii noastre, se spune că stilul urmează o manieră cu care autorul este înrudit. Nu această însă constituie defectul și reproșul nostru nu țintește aici. Acestea țin prea strâns de rubedenia spirituală și a reproșa cuiva pentru ce talentul său nu este altfel, înseamnă a comite crima cea mai înaltă față de libertatea alegerii în ordinea preferințelor și determinantelor intime, care constituiesc libertatea în artă. Ci, el țintește către totala neglijență față de forma, în care se exprimă conținutul, extrem de interesant al sufletului autorului. Această formă este dezorganizată. Legăturile sunt șubrede, succesiunea psihologică uneori arbitrară, pentru folosul

temei propuse, deci neveridică, limba încărcată de neglijențe. Neglijențe tot atât de reprobabile în convețuirea eroilor, pe care autorul îi cunoaște și uită că i-a cunoscut și-i mai cunoaște odată, îi înmormântează într'un loc, spre a-i duce, altădată, aiurea. Luând într'o ordine, vom reprașa doamnei Hostensia-Papadat Bengescu greșelile de limbă, extrem de numeroase: „în ce“ (în ceia-ce) p. 60, „vacanțiile“ (formă dialectală sau de argot) p. 92, băeat“, „bocanciu“ și „sta pe niște gânduri“ p. 106, „prețuia“ (formă extrem de frecventă). „ii dasă“ (dase) p. 244, „martori stricți“ (martorii strict necesari) p. 276 și altele mult numeroase, cu atât mai supărătoare cu cât se repetă. Afară de greșelele de limbă, din cauză, probabil, că doamna Bengescu nu posedă perfect limba românească, numeroase greșeli de gramatică sunt presărate în toată opera. Regimuri verbale: „se întreba obsedată ca pentru o enigmă“ (.. ca de o enigmă); sau „Vrana protestase despre persecutarea etc.“, atât de neromânește. Apoi confuzie între adverbe de cantitate și mod: totdeauna în locul lui „oarecum“ — adverb de mod, „oarecât“ — adverb de cantitate. Traduceri din franțuzește „și credea dreptul a-și alege părinții“. „O evoca scena“ etc Toate acestea constituie permanente jicniri adese lectorului: O revizuire a romanului, înainte de a merge la tipar, ar fi adus îndreptarea greșelilor acestea atât de numeroase. Dar lipsa supravegherii devine mai isbitoare, când autorul pierde din memorie anumite afirmații spre a ne oferi aiurea altele. Iată, din vol. I la pag. 148 și 149, această reflecție a lui Nory Baldovin, figura centrală a cărții, care vroia să aducă pe cineva în viața soră-si, Dia, pe care o credea nefericită dintr'o dragoste ruptă prin moartea iubitelui: „Negreșit că numai în lipsă de alții pronunță în gând cu rușine, cu teamă, numele modest a lui Coti. Băiat frumos, sănătos! La un bărbat nu se caută familia! Desprindea pe Coti din Vaslui etc., etc.“ fără ca să ne fi spus, până aici, unde și cum l-a cunoscut Nory pe Coti Pascu. Dealtfel la pag. 357 cetim autorul le face cunoștința, uitând de reflecția mai sus pomenită. „Coti, care nu se intimida nici de Primul Președinte, rămase buimăcit, nu înțelegea cine era și ce vrea cucoana asta (Nory n c.), de ce se interesa de Aneta, mai ales ce puteri discreționare își lua asupra lui etc“, pasagiu lămuritor.

În fine, această neglijență și dezorganizare, fără să fie deloc proustiană, în pasagiile ce se incriminează dela sine, zăpăcește, mai ales, pe cetitorul neinițiat, și 'n parte pe drept cuvânt. Trecerea incoerentă dela reflecția autorului la cea a eroului, încrucișarea reflecției altuia, fără interioara justificare proustiană, mărește impresia de material neclasificat. Am notat, la pag. 296 și 297 din vol. II, următoarele treceri rapide, schimbări de sectoare sufletești, care sunt departe de a reda o psihologie, o metodă, sau numai o atmosferă reală.

Refecțiile se succed astfel: autor — erou (Nory) — autor — Nory — autor — Nory — Cornelia și Nory — Cornelia — Nory — Dia și ce-a făcut ea (în trei rânduri Europal), în fine iar Nory. Unsprezece modificări, în 60 rânduri care, nu pot confirma tăria unei metode utilizată cu folos în mare parte, ci numai lipsa inspirației înlocuită cu dexteritatea. Lucrul însă necăjește și trebuie semnalat, cu — atât mai mult cu cât doamna Bengescu este posesoarea unui mare talent. Faptul că am relevat aceste greșeli n'as vrea să fie considerate ca o simplă șicană a unui oarecare ce se află în treabă; ele trebuiesc considerate ca adevăruri exprimate cât se poate de hotărât, cu — atât mai mult cu cât unii critici însemnați, deși au stăruit asupra aceluiași greșeli, n'au luat în serios se pare, decât substanța romanului, care este excepțională. Viața feminină, iată preocuparea generală a cărții. Fie numai și din „Rădăcini, femeile care ne sunt prezentate, constituiesc un panopticum plin de interes, o galerie și limpede și multicoloră. Aneta Pascu, provincială zăpăcită de miragul capitalei și-apoi de cel al iubirii, căreia, psihologia și tribulațiile conferite de autor, nu-i vin prea bine, așa încât să avem impresia că va rămâne ca un tip feminin al literaturii noastre, așa cum s'a afirmat, lasă o impresie de puțină artificialitate, spre deosebire de Nory Baldovin, fată de viață, dublată de o senzibilă, cam frigidă și perversă, continuu atrasă de evenimentele casnice ale altor menajuri și iubiri, — dar mai ales de cel al soră-si Dia Baldovin din melancolia căreia, îi construiește cu elementele imaginației proprii o viață distrusă și nefericită cu cauza aflată în moartea logodnicului. Această Nory Baldovin este personajul central al romanului prin care și cu ajutorul căreia se animă restul.

Bine trasată, cu claritate și duioșie este Dia Baldovin, nefericită în iubiri, dar nu cu nefericirea atribută de Nory, romantică și lacrimogenă, ci cu una a scepticului. Dia prilejuește doamnei Hostensia Papadat Bengescu trasarea acelei „buna Madó“, receptorul și filozoful din vremea liceului și-a unei vacanțe în România. Dacă este ceva creat cu totul special în afară oricărei obișnuințe în Rădăcini atunci acel ceva se află în Madó, umbra care conduce de dincolo de mormânt viața sufletească a Diei, o alimentează; ea este înțelepciunea pe care Dia o consultă permanent, de acolo de unde se află, din mormânt. Madó este unică în literatura noastră și imagina cu care rămânem despre ea, este precisă, nesdrucinabilă.

Tot verosimilă și plină de un dramatism, perfect redat este existența Madonei lui Caro, femeie inteligentă, superioară, de o tulburătoare frumusețe, intrată în viață printr'o iubine care a sgudiv Universitatea bucureșteană, pentru un alt personaj glorios, de mai târziu doctorul Vasiliu-Caro, aspirant la catedră universitară, existență degradată treptat-treptat, dealungul menajului ce-a luat naștere din iubirea furtunoasă a începutului, de o gelozie hidoasă, prin care Madona ne apare cu o psihologie tumefiată, puroioasă. Din ea nu mai întreză-

rim salvarea sufletească, iar reflecția pe care o faci fără să vrei asupra destinului marilor iubiri, este din cele mai amare. Menajul Madona-Caro este porțiunea din galeria tipurilor din „Rădăcini“ cea mai perfectă. Magistral condusă, dela început până la sfârșit, poate fi considerată ca o creație de mare intensitate. Cornelia, mama lui Nory, dar nu și a Diei, — fata boerului Dinu Baldovin cu soția sa legitimă moartă de timpuriu, — sluga de altădată dela curtea boerului, cu o psihologie martoră până la urmă a descendenței umile, Moșica Mari Ioaniu, cunoștință mai veche, în fine tăcuta și practica Elena Drăgănescu, cu Tata Tana, întregesc, într'un aranjament secundar acest măreț panou de personaje feminine. Printre ele, apariția fragilă a Yolandei Bunescu și cea de un tragism un pic strident al Kivei, grăbita senzuală țărănuță dela Prundeni, autoarea morală a sinuciderii lui Ghighi Drăgănescu, fiul Elenei, și altele mai mărunte.

Căutând a face o opoziție atâtor femei, bărbații din „Rădăcini“ nu captivează. Afară de Caro, tip splendid, care unește rafinamentul intelectual cu senzualitatea, autoritar până la dictatură, nu mai găsim un altul care să ne rețină. Lică Trubadurul, apariție fugară și tocmai de-aceia întovărășit permanent de gloria misterului său erotic, mister care o duce pe „fata Aneta“ la un soi de nebunie, Coti Pascu, fratele Anetei, funcționarul frumușel dar suficient, Lisandru dela Gârla, băețandru de o rară savoare (cam idilică, e drept! — neverosimilă deci), în fine Marcian, cântărețul mare, iubitul Elenei Drăgănescu, și Ghighi, băiatul Elenei, care, ajuns la 15 ani și încercat de focul creației muzicale se sinucide, strangulându-se din cauza unei îndrăselni erotice a „fetei Kiva“.

Am avea un orgoliu inutil, dacă am crede că am reușit să transmitem mare lucru din substanța acestei cărți. Neputând face un rezumat al acțiunii — cartea nu se pretează —, am încercat, printr'o prezentare globală și rapidă, să sugerăm bogăția acestei fresce. Cu toate scăderile ei, cartea merită citită.

E bine să lămurim și semnificația titlului. D. Șerban Cioculescu, în R. F. R., a văzut o singură rădăcină care se proiectează pe fundalul cărții, aceia care o trage pe Nory la Baldovinești. Realitatea este că personajele cărții se retrag aproape toate spre pământurile de care se țin înfipti prin rădăcini: Dia se 'ntoarce în Elveția, acolo unde a cunoscut-o pe „buna Madó“, la fel Marcian care se simte străin la Prundeni, se 'ntoarce în Elveția unde-l chema muzica, mai bine zis preocupările muzicale, mai ales că acum era desfăcut, prin tragica întâmplare, de Ghighi. Elena Drăgănescu este chemată la Prundeni de o aceeași forță. Tot astfel Aneta Pascu se 'ntoarce la Vaslui, după tribulațiile ei bucureștene. Fără a urmări cu insistență o temă, romanul reușește să impună una. Cu scăderi formale răscumpărate de o substanță excepțională, „Rădăcini“ reprezintă o manifestare plinară a romanului românesc, în anul în care, se va spune mai târziu, au mai apărut „Gorila“ și „Enigma Otiliei.“

Octav Șuluțiu: Pe margini de cărți; 1938. Editura: Miron Neagu, Sighișoara.

Cauze independente de voința noastră au făcut să nu pot scrie despre ultimul volum, a lui Octav Șuluțiu, de cronici literare. O fac astăzi cu nespuse plăcere în această revistă tinerească, ce caută a ne exprima pe noi, cei mai tineri, așa cum ne găsim în fața celor ce ne preced sau ne urmează. Regret, tot odată, că nu am cum delimita, prin judecățile ce urmează a fi expuse de aici, în mod amplu, punctul de vedere respectuos față de o generație glorioasă, care ne precede și blochează astăzi drumul din ce în ce mai larg al literaturii noastre mature. Cred, cu toată convingerea, că una din caracteristicile generației mele este aceea de a nu-și fi negat înaintașii, din substanța cărora are încă de extras bogății. Delimitarea precisă a acestui punct, n'ar fi lipsită de interes. Scriu astăzi despre Octav Șuluțiu, care, deși se află printre noi, ne depășește, cu convingerea că putem desprinde din propria-i substanță critică, învățăminte de un considerabil folos, într'un răstimp literar atât de confuz, invadat de felurite curente și lipsit de un monitor critic, cu o autoritate de necontestat, prin care să existe un singur vad, și-o singură apă. Cred că, după toate, judecând în dreaptă cumpănă, avem nevoie de-o singură calitate sufletească — și nu intelectuală, de care trebuința critică este mai nesățioasă —, aceea a exprimării sincere și încrezătoare, complect debarasată de interese și amicitii, a opiniei critice. Indiferent de greșelile ce-ar putea fi săvârșite și care sunt inerente, exprimarea părerilor critice, în felul de mai sus, ar reprezenta un progres mare, față de stadiul în care s'a găsit și se mai practică încă și azi, în diferitele noastre reviste, critica literară.

Calitatea sufletească a lui Octav Șuluțiu, calitate care se infiltrează pentru dirijarea judecăților, în toată opera ce i-o cunoaștem, nu numai din cronicile adunate în prezentul volum, îmi pare a fi această cinste, uneori atât de aspră în exprimarea ei. Octav Șuluțiu este dotat cu o cultură vastă, cu simț critic, cu încredere în judecățile ce emite, cu o mare putere de muncă, dar aceste calități nu-l caracterizează numai pe el; ceiace face, cu forță, să fie desprins din rândul criticilor și cronicarilor noștri literari, este imperativul exprimării cinstite, debarasate de orice legătură sau interes, a opiniei sale critice, filtrată printr'o personalitate intelectuală de primă importanță. Deaceia el este atât de *personal* și pentru aceasta cronicile lui sunt fragmente de literatură, prin care se afirmă o personalitate și se citesc cu o atât de vie plăcere. Departate de argumentarea uscată și rece a criticii didactice, argumentările sale sunt suculente și stilul li-se adecvează; deaceia cronicile sale par vii, animate.

Socotesc, așa dar, că dintr'o astfel de atitudine sufletească n'avem decât de învățat, iar recenzia târzie ce-o facem își găsește o justificare temeinică.

„Pe margini de cărți“ debutează cu o „Lămurire“ clară și precisă, în care autorul motivează adunarea în

volum a cronicelor sale, căutând a desprinde cele două mari coordonate care le străbate crucificându-le și conferindu-le o unitate spirituală: „o atitudine generală, categoric critică, desprinsă de interese sau patimi, ca și de orice considerente străine adevăratei judecări a literaturii“, precum și „un mod personal de a vedea fenomenul literar“. Trei eseuri preced cronicile care referă despre operele celor mai de seamă scriitori ai noștri: M. Eminescu, Regina Maria, N. Iorga, T. Arghezi, L. Blaga și Gib. I. Mihăescu, apărute la epoci diferite. În ceiace privește pe Mihail Eminescu socotesc că Octav Șuluțiu a plasat în fruntea culegerii sale o cronică despre marele nostru poet, ca un omagiu adus acestui semet pisc al literaturii noastre, gest care găsește doritul ecou adânc și cald în inimile noastre. Ocazia, Octav Șuluțiu o găsește referind despre monumentală ediție definitivă a „Poesii“-lor, întocmită de Constantin Botez. Pentru judecarea operei memorialistice a Reginei Maria, cronicarul revistei „Familia“ a pus întreaga sa pasiune dreaptă și, contrar tuturor celor care n'au scris despre ea din cine știe ce motive, O. Șuluțiu o face cu un nesdruncinat curaj, găsind următoarea caracteristică lapidară prin care le fixează valoarea: „Cu o mai mică valoare literară decât a celor (Memorii n. cr.) ale lui E. Lovinescu, dar cu una mult mai mare asupra celor ale Regelui Carol I., memoriile Reginei Maria au acea triplă valoare care întrunește în sine: un gen perfect definit, un bogat interes documentar și desăvârșite elemente literare“.

Față de o exprimare atât de neocolită dar și temeinic sprijinită pe argumentările critice care urmează, afirmația noastră de mai sus se găsește încă deficitară: Octav Șuluțiu este mai mult decât un critic judicios și curajos.

Cinci cronici despre N. Iorga (Trei: „O viață de om“ 3 volume și două. „Oameni cari au fost“ 2 volume) încearcă a prinde tumultoasa personalitate a marelui nostru om de cultură și lauda urmează asprei critice, după cum prin unele locuri străbate victorioasă, admirația pentru frumusețile întâlnite. Octav Șuluțiu subliniază caracterul intransigent, pasional și părtinitor, amestecul ciudat, dar într'un furnal atât de impunător, al dorinței fără odihnă de a fi folositor țării și neamului acestuia, cu meschinile porniri personale menite să umbrească titanica frământare. La pag. 119 autorul trasează portretul moral pe care-l desprinde din opera trecută pe sub ochi. Două pete întunecă strălucirea acestei existenți patetice: că această viață cinstită și doritoare de bine este împiedecată permanent de caracterul pasional și a doua că, „socotindu-se capabil nu s'a mulțumit să rămână un factor cultural ci a vrut să devină și un factor politic“.

Căutând a pătrunde permanent miezul unei cărți, descoperind nucleul e generator, tânărul critic ajunge să înfierize cu asprime tentativa lui Tudor Arghezi de a scrie cu „Ochii Maicii Domnului“ un roman, dar nu

găsește suficiente laude pentru postul din „Cărtică de seară“, pentru giuvaiergiul filigranist al „Tablete“ lor. Din capitolele închinat lui Argezi se desprinde rolul normativ al criticii, care are menirea să dirijeze către izvoarele proprii pe un scriitor abătut din drum, chiar când distanțele pot fi socotite mari, ca în cazul de față. Despre opera variată, teatru, poezie și filozofie, a lui Blaga, găsim 80 de pagini. Cu caracterele bine netezite, concepția filozofului nostru se desprinde clară, într'atât efortul criticului a fost de informație și lămurire. Pe autorul „Eonului dogmatic“ d. Octav Șuluțiu îl urmărește de multă vreme. Se vede aceasta din cronica pe care o dedică „Semnificației Meșterului Manole“, încă din anul 1929, când autorul avea probabil 20—21 de ani. Rămâne interesant pentru noi maturitatea de gândire și de stil a acelei epoci, în care-l recunoaștem pe Octav Șuluțiu de azi, aproape nemodificat. În fine, cu G. b. I. Mihăescu, căruia-i urmărește și consemnează cu multă satisfacție progresele ce le face cu fiecare operă, se'ncheie cartea aceasta de cronici literare. O

NOTE

■ Dl. Traian Chelariu anunță apariția plachetelor întitulate: *Bugăciunea Dulcilor Cuvinte*, *Balada trecutelor vieți de Doamne și Domnițe*, *La împărăția Veacului și Placheta Albă*. Cele trei plachete dela început sunt, de fapt, trei poeme, iar *Placheta Albă* un ciclu de circa 20—30 de poeme, orchestrate în jurul unei teme centrale. Mai are strâns în volum „*Șirșitul Șoimului*“ proză, schițe, nuvele, povestiri. Lucrează deasemenea la un roman, „*Nemuritorul Pan*“ și o carte intitulată „*Zori și Apusuri*“, care cuprinde o călătorie sufletească prin anii tinerei mișcări literare bucovinene. Acest scriitor bucovinean, poet modest, de mare talent, lucrează uimitor, într'o epocă plină de zăpăceală, când gloriile se suprapun atât de ușor.

■ Editura „Frize“ pregătește apariția unui volum de poezii, *Intermezzo* al D-rei Lucia Demetrius, după care urmează tipărirea altui volum de versuri al D-rei Doina Peteanu. Editura dela Iași activează frumos pentru promovarea poeziei tinere, în timp ce marile edituri din Capitală au lăsat poezia să lăncezească.

■ **Fiul poporului**, romanul d. Ioan Sulacov, tipărit recent la *Cultura Poporului*, e un popas luminos al tânărului scriitor basarabean, din Buceag, care ne desvăluie un talent în plină formație literară. Vom reveni, căci I. Sulacov are un stil domol și frumos.

■ **Drumeț în Anotimpuri**. A apărut încă un volum de versuri al tânărului poet brașovean, d. Ștefan Baciu. Editura „Frize“ își face o datorie tipărind cele mai alese versuri, pe poezi care au lăsat o dără de lumină prin revistele ultimilor ani și vor apărea pe rând sub îngrijirea editorilor Mihail Chirnoagă și George Vaida. *Drumeț în anotimpuri* e o carte plină de tristeți și bucurii, cu vers cald, vigoarea unui elan tineresc cu care acest liric mereu proaspăt, știe să ne apropie atâtea emoții, de-o seninătate rar întâlnită. Un talent de proporții, mereu în căutare, mereu în devenire, Ștefan Baciu rămâne totdeauna în miezul celui mai pur act poetic; o revărsare a prea plinului, retras pe culmi pentru a savura liniștea, tristețea.

■ **Meșterul Manole** revista generației tinere se bucură de un succes rar întâlnit în ultimii ani, pentru că revistele pentru afirmarea valorilor tinere sunt

parte însemnată de discuție merită cele trei eseuri dela început „Intre cronică și critică literară“, „Autentic și estetic“ și „Noutate și originalitate“; cum, însă problemele puse și discutate cu o evidentă pregătire și multă temeinică argumentare sunt de un caracter mai general și etern, ne propunem a le face în alt cadru. Indemnăm totuși pe cetitorul interesat să le acorde cea mai mare atențiune, ele conturându-ne o altă fațetă, a dialecticianului Octav Șuluțiu.

„Pe margini de cărți“ constituie expresia critică impregnată de o puternică personalitate. O minte dârză și lucidă, o temeinică și vastă cultură, precum și efortul de a exprima permanent opinia isvorâtă numai din conștiința critică, iată calitățile care au prezitat întocmirea acestui volum. Ele vor face din Octav Șuluțiu monitorul intransigent, într'un viitor apropiat, care ne este atât de necesar pentru zăgăzuirea tulburatelor ape ale literaturii noastre, prea aspru isbite în maluri sau prea lăsată de isbeliște.

Mihail Chirnoagă.

puține și dispar prea curând. *Meșterul Manole* însemnează o biruință a noastră. Oricine va înțelege efortul nostru, fără concursul atâtor trâmbițate programe pentru cultură, rămase între cartoane, va fi alături de hula și sacrificiile pe care le facem, întimp ce societățile sportive au șanse materiale cu bugete din care noi am scoate, în fiecare oraș, o revistă lunară. Și asta pentru că anumiți proteguitori au predilecție pentru ring și balon de piele. Dar pentru revistele provinciei nu s'a votat niciun capitol bugetar, nu se arată niciun Mecena, gata să înțeleagă necesitatea răspândirii în massă a unei publicații periodice, tot atât de utilă ca pâinea și apa. Ba avem o rogojină de revistă care se cheamă *Însemnări ieșene*. a seniorilor ce privesc de sus strădaniile noastre și care se zice, prin „greutatea“ conducătorilor au adunat ceva fonduri. *Maestrul Manole* va izbuti să cimenteze cel puțin pe tinerii mânăuitori ai scrisului într'o corporațiune mutuală de reciprocitate artistică. Pentru scriitori nici nu trebuie mai mult.

■ **Viorel Șuluțiu**, poetul care de 10 ani își poartă lira din oraș în oraș, recitând poezii, invitând lumea la vis și contemplație, va fi editat în curând la *Casa Școalelor*. Viorel Șuluțiu e un trubadur al timpurilor moderne, răspândind prin recitaluri dragostea de poezie, ca un mesager al artei. În slujba frumosului, acest liric, el însuși poet și artist dramatic, are un extraordinar verb de propagandist, perseverență care înseamnă mai mult decât orice operă editorială. E un semn distinct al înțelegătorului poet, purtându-și tolba cu săgeți de aur ale poeziei, prin toate colțurile provinciei. Salutăm în Viorel Șuluțiu boema călătoare cu poezia, un cântăreț răătăcitor ca din alte vremi.

■ Calendarul „ *Glasul Bucovinei*“ întocmit în mare parte de scriitorul Traian Chelariu, acest magazin plin de informații ne vine dela Nord, din țara fagilor și a poezilor harnici. Cronici bogate, articole pline de sevă, poezii scrise cu talent și dări de seamă dintre cele mai utile, alcătuiesc un calendar care nu se tipărește în provincie decât numai acolo unde cărturarii cred că-i necesar să imprăștie lumina pentru norod.

■ **Destine**, volumul de nuvele al scriitoarei Lucia Demetrius, apărut recent în editura *Miron Neagu* dela Sighișoara, ne arată că acest gen părăsit în ultimii ani, are în D-ra L. Demetrius un reprezentant de elită. Stilul cunoscut al autoarei, morbiditatea unor

vieți p'ine de frământare, ceva care, ține de suflet, căci nuvela D-ului Demetrius se deosebește de al altor autori. Stările cele mai ascunse, mici detalii sunt descrise cu mare atenție. O analiză la suprafață, acea poezie a vieții de toate zilele, amărăciunea și drama tineretului sunt subiecte sondate de un spirit de observație feminin și artistic.

Editura Miron Neagu are un program bogat, servind cultura cu sacrificii enorme. Acest editor merită toată gratitudinea noastră pentru un scop național și artistic.

■ **Criticul Octav Șuluțiu**, autorul romanului *Ambigiu*, *Monografia orașului Brașov* și recentul volum de critică literară, *Pe margeni de cârți* apare la *Fundații* cu un volum de critică despre poezia tânără din ultimii ani. Pentru ediura *Miron Neagu* d. Octav Șuluțiu a terminat romanul, *Un om caută mântuire*. Scriitor din generația tânără, d. Octav Șuluțiu are o activitate dintre cele mai rodnice. Critic, eseist, romanțier și ziarist preocupat de cele mai arzătoare probleme ale Statului actual, probleme de-o importanță covârșitoare, în legătură cu drepturile etnice și culturale ale Ardealului, apărător nedesmințit al românismului, d-sa pune cărămizi trainice pentru epoca noastră de înflorire, aici, în provincie. V.S.

■ **Tabla neagră**. Un mare scriitor român, pre nume Nicolai Dalu, pripășit în coloanele încăpătoare ale revistei *Insemnări Ieșene*, își irosește toată inteligența de care e capabil, dându-ne sfaturi practice pentru o bună purtare în familie, în societate și în literatură. Până aici nimic grav. Dar să vedem mai departe. Numitul domn, născut odată cu ale sale *table bețiene*, își îndreaptă „pușca polemică și beletristică”, o pușcă uzată și de modă veche, asupra proaspătului nostru *Front Literar* care cu greșelile lui câte le-o fi având, încearcă și de multe ori isbutește să adune câte-va condee strălucite.

Năcazul marelui reviste pornește dintr'o notă strecurată în ultimul moment la tipar, în numărul din *Front Literar* pe Noemb. 938, notă care, dacă era valabilă în privința *Insemnărilor*, era nedreaptă cu scriitorii ieșeni vizati.

Asemenea lucruri se întâmplă însă și „Insemnărilor ieșene”. Astfel, s'a publicat acolo, o recenzie defavorabilă domnului Ionel Teodoreanu, — se zice fără știrea redacției. Și vin scuzele, în felul acesta. „Întâi la o revistă mare se pot strecura uneori și note controlate mai puțin, care sunt luate pe bună încredere. Apoi mai este ceva: Criticul care iscălește recenzia despre care este vorba este un literat tânăr, pe care nu-l puteam bănui că va trece măsura unei cuviințe necesare oricând, dar mai ales la începutul unei cariere scriitoricești. Noi socotim, totuși, că „Insemnările ieșene” nu e o revistă așa de mare încât redactorul ei să nu-i poată supraveghia întregul cuprins.

Dar să revenim la hazliile rânduri ale polemistului.

Ni se dă un exemplu concludent pentru neștiința unuia dintre colaboratorii noștri. Astfel, D-I M. Chirnoagă a scris, într'un loc... „progresul se întinde în înălțime ca și în profunzime,” dar zetarul a cules „adâncime” în loc de „înălțime”.

Dăm și noi, un exemplu de asemenea greșală din numărul pe Febr. al revistei I. I.: „Să nu uităm că Narcise (sic) a *primit* fiindcă s'a înamorat de propria lui oglindire.” Desigur că în locul lui *a primit* va fi fost alt cuvânt, altfel fraza nu ar avea niciun rost.

Preopinentul nostru declară solemn că nu va discuta dela egal la egal, cu noi. Pentru „Front Literar” este evident acelaș lucru. Noi nu vom putea scrie „lumea mărunță a celor cu două picioare și pene de găscă”, „întrebuințarea funestă a avionului” (sic), „ucigătoarea prostie”, „șugubeții”, etc. Este un limbaj care ne repugnă.

Marele scriitor Nicolai Dalu nu este numai un povățuitor plin de bunăvoință. Sărind peste șaua polemice, se închipuie, pentru o clipă, mentor al întregii literaturi românești. Atât mai ne trebuia.

— Nu-l avem pe d-l Pisani, necunoscut domn Dalu? Dece vrei să-i dărâmi prestigiul?

Iată, pentru cititorii noștri, această mostră: „Dacă vreodată autorul acestor rânduri devine Ministru al Educației (pos-ulanții concurenții să nu se alarmeze, am o sută de motive să declin o onoare atât de împovăratore, și fac numai o ipoteză!, dacă — ziceam —, subsemnatul ar avea cinstea să preia într'o zi portofoliul Educației Naționale, ar interzice, sub pedeapsă de suspendare imediată, unei fracțiuni însemnate din corpul profesoral, primar, secundar și chiar universitar, de a imprima o singură silabă îndată după promulgarea legii. Să credeți că aș scuti scrisul românesc de un oarecare număr de insanități grave”.

După cum vedeți, d-l Dalu declină o onoare care nu i s'a făcut, socotind-o, vorba fabulei, prea împovăratore.

Dar maurul nu și-a făcut datoria, ci adaogă că ar interzice scrisul. Cum scrie însă d-l Dalu? Spațiul revistei (suntem revistă mică) ne constrânge să dăm un singur citat: „Dacă cuvântul rostit are valoare magică, cu atât mai mult cuvântul scris”. Ne-am lămurit. Prima care ar trebui să depună tocul ar fi consacrată domniei sale persoană.

Hei, domnule Dalu, sau mai cum te numești, este ușor să dai sfaturi, fie și ascuns după paravanul tablelelor bețiene, de felul cum se face o revistă. E ușor să faci „cu două picioare și pene de găscă” pe colaboratorii „Frontului Literar” dintre care o parte a fost și colaboratorii „Insemnărilor ieșene (M. Chirnoagă Șt. Baci, O Caledoniu, Vintilă Horia, Al. Piru), luând aere de magnific cenșcr! E mai greu însă ca să conduci o revistă.

„Front Literar” nu-ți urmează pilda, spicuiind din producțiile colaboratorilor domniei tale. Căci dece am sublinia bunăoară versul „Imi disolv ființa în abstract de odă”. ș. a., ș. a., dintr'o poezie în care autorul a vrut să spună ceva.

În orice revistă se pot afla unele lucruri și mai bune și mai rele.

Ai dreptate, posteritatea va alege.

Până atunci nu ai însă dreptul să afirmi, că ai arunca la coș lucrările colaboratorilor noștri. Sunt unele care depășesc cu mult înțelegerea îngustă a unora care le caută un „analogon” cu propriile lor producții. *Styx*.

Grupul revistei scriitorilor tineri: Nicolae Albu, Ștefan Baci, Ovid Caledoniu, Traian Chelariu, Mihail Chirnoagă, Ortansa Ciudin, Dimitrie Danciu, Vintilă Horia, Liuben Dumitru, Ion Sofia Manolescu, Victor Măgură, Petre Pascu, V. Spiridonică, Mihail Spiridonica, Ion Ștefan, George Vaida, E. Ar. Zaharia.

Redactori: Muntenia: Ștefan Baci, Moldova: Victor Măgură, Dobrogea: Liuben Dumitru, Bucovina: E. Ar. Zaharia, Banat: Petre Pascu.